MAHATMA PHULE MAHAVIDYALAYA PIMPRI, PUNE-17

मुकेश अंबानी : एक यशस्वी उद्योजक

– डॉ. विजया मंजाबा पोकळे

रिलायन्स कंपनीचे नाव घेतले की, डोळ्यासमोर येतात ते धीरूभाई अंबानी आणि त्यांचा मोठा मुलगा मुकेश अंबानी. मुकेश अंबानी हे एक भारतीय अब्जाधीश बिझनेसमॅन आहेत, ते एक उद्योगपती, अध्यक्ष, व्यवस्थापकीय संचालक आणि रिलायन्स इंडस्ट्रीज लिमिटेडचे सर्वात मोठे भागधारक आहेत. त्यांच्या जगभरात ५०० पेक्षा जास्त कंपनी आहेत आणि भारताच्या बाजारपेठेत त्यांच्या कंपन्या खूप मूल्यवान आहेत.फोर्ब्स मॅगझिनच्या मते, मार्च २०१९ पर्यंत मुकेश सर जगातील सर्वात श्रीमंत आशियाई आणि १३ व्या क्रमांकाचे सर्वात श्रीमंत व्यक्ती आहेत. आलिशान रहाणीमान असलेले मुकेश अंबानी यांचे घर सुमारे २०० दशलक्ष डॉलर्स इतके आहे जे जवळपास ११ हजार कोटी रुपये किमतीचे आहे. त्याला जगातील सर्वात महागडे घर असेही म्हणतात.

मुकेश धीरूभाई अंबानी यांचा जन्म १९ एप्रिल १९५७ रोजी यमनच्या एडन येथे झाला. त्यावेळेस त्यांचे आई वडील धीरूभाई अंबानी आणि कोकिलाबेन अंबानी ब्रिटिश क्राउन कॉलनीमध्ये राहत होते. त्यांना एक छोटा भाऊ अनिल अंबानी आणि दोन बहिणी नीना भद्रश्याम कोठारी आणि दिप्ती दत्तराज साळगावकर. यमनमध्ये असताना त्यांच्या वडिलांनी १९५८ मध्ये भारतात परत जाण्याचा निर्णय घेतला आणि मसाले, कापड यांचा व्यवसाय सुरू करण्याचा विचार केला. त्यानंतर ते कुटुंबासह यमनहून भारतात स्थायिक झाले. १९७० च्या दशकापर्यंत त्यांचे कुटुंब मुंबईतील भुलेश्वर येथील एका सामान्य दोन बेडरूमच्या अपार्टमेंटमध्ये राहत होते. त्यानंतर धीरुभाईंनी कुलाब्यात 'सी विंड' नावाचा एक १४ मजल्याचा अपार्टमेंट ब्लॉक विकत घेतला, तिथे अलीकडेच अंबानी आणि त्यांचा भाऊ वेगवेगळ्या मजल्यांवर आपल्या कुटुंबियांसमवेत राहत आहे. मुकेश यांना फुटबॉल आणि हॉकी सारखे खेळ खेळण्यास आवडत होते. गावांना भेटी देत त्यांना त्यात आनंद मिळत असे.

अंबानी यांनी पेडर रोड, मुंबई येथील हिल ग्रेंज हायस्कूलमध्ये त्यांचा छोटा भाऊ अनिल यांच्यासह शालेय शिक्षण पूर्ण केले. त्यानंतर त्यांनी केमिकल टेक्नॉलॉजी (यूडीसीटी), माटुंगा येथे केमिकल इंजिनिअरिंगमध्ये बी.ई. पदवी

संपादन केली. त्यानंतर अंबानी यांनी स्टॅनफोर्ड विद्यापीठात एमबीएसाठी प्रवेश घेतला पण १९८० मध्ये त्यांनी प्रवेश माघार घेतला आणि वडिलांसोबत रिलायन्स कंपनी तयार करण्यास मदत केली. त्यांच्या वडिलांचा म्हणजे धीरुभाई अंबानी यांचा असा विश्वास होता की, वास्तविक आयुष्यातील कौशल्यांचा अनुभव वर्गामध्ये बसून येत नाही. त्यामुळे त्यांनी मुकेश यांना स्टॅनफोर्ड येथून भारतात परत आणले आणि त्यांना कंपनीतील धातूनिर्मिती प्रकल्पाच्या संचालनासाठी नेमणूक केली.

१९८० मध्ये जेव्हा इंदिरा गांधी सरकारने पीएफवाय (पॉलिस्टर फिलामेंट यार्न) खासगी क्षेत्रासाठी उघडण्यात आले, त्यानंतर रिलायन्सनेही परवान्यासाठी आपला दावा सादर केला आणि टाटा, बिर्ला आणि आणखी ४३ दिग्गज कंपन्या बरोबर परवाने मिळविण्यात यश मिळविले. धीरूभाई अंबानी यांनी मुकेश यांना पी.एफ.वाय.ची फॅक्टरी तयार करण्यासाठी बोलावले, त्यावेळेस ते एमबीएचे शिक्षण सोडून भारतात येऊन त्यांनी वडिलांसोबत कारखाना बांधण्यास सुरवात केली. आपल्या वडिलांसोबत ते त्यांच्या रिलायन्स कपनीचा व्यवसाय योग्य कौशल्य वापरून सांभाळ करत होते आणि मग बाजारपेठेतील वाढती मागणी पाहून मुकेश अंबानी यांनी आपली कंपनी पेट्रोकेमिकल्स, वस्त्रोद्योग, ऊर्जा, दूरसंचार, नेचुरल रिर्सोजेस इत्यादी क्षेत्रात वाढविली. त्यानंतर २००२ मध्ये मुकेश अंबानी यांचे वडील धीरूबाई अंबानी यांच्या निधनानंतर त्यांची 'रिलायन्स' कंपनी दोन गटात विभागली गेली. त्यातील एक गट मुकेश अंबानी यांना देण्यात आला होता आणि त्या गटाचे नाव मुकेश अंबानी यांनी मुकेश रिलायन्स इंडस्ट्रीज लिमिटेड ठेवले होते, तर दुसर्या गटाचे नाव अनिल धीरूभाई अंबानी यांनी रिलायंस अनिल धीरूभाई अंबानी ठेवले होते. मुकेश अंबानी यांनी त्यांच्या कठोर प्रयत्न आणि असंख्य संघर्षानंतर भारतातील सर्वात मोठी संचार कंपनी रिलायन्स इन्फोकॉम लिमिटेड (रिलायन्स कम्युनिकेशन लिमिटेड) ची स्थापना केली. एवढेच नाही तर गुजरातच्या जामनगरमध्ये जगातील सर्वात मोठी पेट्रोलियम रिफायनरी उभारण्यात मुकेश अंबानी यांनीही पूर्ण पाठिंबा दर्शविला. सन २०१० मध्ये या रिफायनरीची क्षमता सुमारे ६ लाख, ६० हजार बॅरल प्रति दिन, म्हणजेच ३ कोटी, ३० लाख टन दर वर्षी होती.

मुकेश अंबानी यांना २००४ मध्ये टोटल टेलिकॉमने वर्ल्ड कम्युनिकेशन अवॉर्ड फॉर द मोस्ट इंफ्लुएंटीएल पर्सन इन टेलीकम्युनिकेशन दिला होता. २००७ मध्ये त्यांना गुजरात सरकारने चित्रलेखा पर्सन ऑफ द ईयर पुरस्काराने सन्मानित केले. २०१० मध्ये एनडीटीव्ही(छृढत) इंडिया बिझिनेस लीडर ऑफ दी इयर पुरस्काराने गौरविण्यात आले. २०१० मध्येच त्यांना आर्थिक क्रॉनिकलने

'बिझनेसमन ऑफ द इयर' पुरस्काराने सन्मानित केले होते. सन २०१० मध्ये यूनव्हर्सिटी ऑफ पेनसिल्वेनिया द्वारे मुकेश अंबानी यांना स्कूल ऑफ इंजीनियरिंग एंड अप्लाइड साइंस डीन मेडल देण्यात आले आहे. २०१० मध्ये आंतरराष्ट्रीय व्यापार परिषदेने त्यांना ग्लोबल लीडरशिप पुरस्काराने सन्मानित केले. २०१९ मध्ये ते फोर्ब्सच्या जगातील सर्वात शक्तिशाली आणि सामर्थ्यवान लोकांच्या यादीत १३ व्या स्थानावर आहेत.

MAHATMA PHULE MAHAVIDYALAYA PIMPRI PUNE-17

जगातील सर्वात श्रीमंत लोकांच्या यादीत मुकेश अंबानी यांची संपत्ती जवळपास ५० अब्ज डॉलर्स पेक्षा जास्त आहे. याशिवाय त्यांच्याकडे २७ कोटींपेक्षा जास्त किंमतीची व्हॅनिटी कार आहे. मुकेश अंबानींना महागड्या गाड्यांची खूप आवड आहे, म्हणूनच त्याच्याकडे बर्याच लक्झरी मोटारींचा संग्रह आहे. इतकेच नाही तर त्यांच्याकडे खासगी जेट्सचा चांगला संग्रहही आहे, त्यापैकी बोईंग बिझिनेस जेट २, फाल्कन ९००ए, एअरबस ३१९ कॉर्पोरेट जेट इत्यादी प्रमुख आहेत.

६ जुलै २००२ रोजी मुकेशचे वडील धीरूभाई १६ वर्षांच्या कालावधीत दुसऱ्या प्रहरानंतर मरण पावले. धीरूभाईंच्या मृत्युनंतर त्यांचा साम्राज्याच्या वितरणावरून मुकेश आणि अनिल अंबानी यांच्यात तणाव वाढला. त्यांच्या आई कोकिलाबेन यांना भांडणे थांबविण्यासाठी हस्तक्षेप करावा लागला. त्यांनी असे ठरवले की, मुकेशला रिलायन्स इंडस्ट्रीज लिमिटेड आणि इंडियन पेट्रोकेमिकल्स कॉर्पोरेशन लिमिटेडची जबाबदारी द्यायची. डिसेंबर २००५ मध्ये मुंबई हायकोर्टाने त्याला मंजुरी दिली. अंबानी यांनी भारतातील जामनगर येथे जगातील सर्वात मोठ्या शहरी पेट्रोलियम रिफायनरीचे दिग्दर्शन केले आणि २०१० मध्ये पेट्रोकेमिकल्स, पॉवर जनरेशन, पोर्ट आणि संबंधित पायाभूत सोयींबरोबर एकीकृत ६६०००० बॅरल्स प्रतिदिन (३३ दशलक्ष टन प्रति वर्ष) उत्पादन क्षमता ठेवली. डिसेंबरमध्ये अंबानी यांनी मोहालीतील प्रोग्रेसिव्ह पंजाब समिट येथे भारतातील फोर जी नेटवर्कसाठी डिजिटल इन्फ्रास्ट्रक्चर स्थापित करण्यासाठी भारती २०१३ एअरटेलसह ''सहयोगी उपक्रम'' करण्याची घोषणा केली. अशाप्रकारे जगातील सर्वात श्रीमंत उद्योजक असूनही, त्यांची जीवनशैली अगदी साधी आहे.

संदर्भ –

१. Mobile Reference. (2007). 100 Richest People in the World : Illustrated
History of Their Life and Wealth.

२. Ambani, Mukesh (2018). ""Invited Keynote by Mr. Mukesh

Ambani"". Proceedings of the 24th Annual International Conference on Mobile
Computing and Netwrking Mobi Com '18. New York, New York, USA.

३. "Zero gravity may cause more diseases than known". Nature India. 2016.

४. Sharma, Rajeev (2014). Kokilaben Dhirubhai Ambani Vidyamandir,
Jamnagar Indian Institute of Management, Ahmedabad.

☙